

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

БЛОКІННА ІЛОНА ДМИТРІВНА

УДК: 338.432:631.147

**ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ СТАНОВЛЕННЯ
«ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ» В АГРАРНІЙ СФЕРІ**

08.00.03 – економіка та управління національним господарством

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Вінниця – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Вінницькому національному аграрному університеті
Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор,
член-кореспондент НААН
Шпикуляк Олександр Григорович,
Національний науковий центр
«Інститут аграрної економіки»,
учений секретар

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Лопатинський Юрій Михайлович,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, завідувач кафедри
бізнесу та управління персоналом

кандидат економічних наук, доцент
Ковальчук Світлана Ярославівна,
Вінницький національний аграрний університет,
доцент кафедри економіки

Захист відбудеться 5 квітня 2021 року о 12⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 05.854.03 Вінницького національного аграрного університету за адресою: 21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, ауд. 2602.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Вінницького національного аграрного університету за адресою: 21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3.

Автореферат розісланий 4 березня 2021 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Т. М. Корпанюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Організаційно-економічні перетворення та системні зміни, які відбуваються в сучасному світі, унормовують поступальний рух економіки й суспільства до розбудови моделі сталого розвитку. Креативний підхід до засад наукового вирішення і практичного позиціонування зазначеної проблеми, особливо «зеленого» її контексту, є необхідним для аграрної сфери як складної організаційно-економічної системи зі статусом вирішального значення для розвитку людини. Для України ж аграрна сфера відзначається виключною важливістю, адже в сукупному вимірі значимих ефектів забезпечує багатогранний вплив на соціально-економічний розвиток держави загалом, що досягається набуттям цілого комплексу матеріальних благ.

Культивовані в науковій методології і практиці проблеми господарського поступу до унормування засад сталості, організаційно-економічного забезпечення «зеленого» зростання засвідчують, що аграрна сфера на національному рівні потребує утвердження ефективного інституційного механізму. Мотиваційний пріоритет такої актуалізації проблеми – запровадження механізмів, які б забезпечували упровадження статусів інклюзивності, всезагальної доступності до аграрних благ з їхнім збереженням для майбутніх поколінь. Безпосередню актуальність і важливість мають питання, пов'язані із формуванням інституційного механізму «зеленої економіки» в аграрній сфері. Наразі гостро стоїть питання саме про екологічну ситуацію, котра склалась загалом у світі. Дана проблема завела у глухий кут світове співтовариство, оскільки ресурсний потенціал планети може забезпечити її ж потреби лише до 2050 року, а далі може настати глобальна економічна, соціальна та природничо-ресурсна криза. Відповідно, інституційні ефекти організаційно-економічного забезпечення розвитку аграрної сфери, а головне – поступове вичерпання природних ресурсів, вимагають якнайшвидшого переходу до «зеленої економіки» – економічного розвитку за рахунок якомога ширшого впровадження енергоефективних технологій, методів «чистого виробництва», використання відновлювальних джерел енергії тощо. В цілому процес впровадження ідеології «зеленої економіки» потребує розробки заходів із формування інституційного механізму її становлення, науково-методичної оцінки досягнутих економічних ефектів, а також адаптації до реалій розвитку національної аграрної сфери.

Розроблення проблеми інституційних характеристик функціонування економічних систем, до яких у тому числі належить «зелена економіка» відзначено у працях багатьох вчених, зокрема провідників ідей інституціоналізму – Д. Норта, Т. Веблена, Р. Коуза, У. Мітчелла, С. Архієреєва, В. Вольчика, А. Гриценка, С. Кірдіної, А. Чухна, А. Шастітко, В. Якубенка, А. Алчіана, О. Вільямсона, В. Гамільтона, Дж. Коммонса та ін. Інституційні аспекти розвитку аграрного бізнесу, формування «зеленої економіки» знайшли місце у дослідженнях Г. Калетніка, Ю. Лопатинського, О. Шпикуляка, І. Кириленка, О. Ходаківської, О. Прутської, В. Мазура, І. Гончарук, Т. Ємчик, С. Лутковської, Б. Буркинського, М. Хвесика, Г. Марушевського, С. Ковальчук, Д. Токарчук та ін. Проте, дана концепція практично взагалі не реалізована державою на практиці, тому дане питання потребує наукових опрацювань саме в національно-ідентичному ракурсі з інституційної точки зору.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до тематики науково-дослідних робіт Вінницького національного аграрного університету (м. Вінниця), зокрема «Розвиток органічного виробництва в Україні на основі модернізації навчального процесу аграрних закладів вищої освіти» (номер державної реєстрації 0119U103808, 2018-2020 рр., госпдоговірна тематика за рахунок коштів замовників), «Розробка науково-методичних засад оцінки ефективного управління і розвитку підприємств АПК в глобально-трансформаційних умовах» (номер державної реєстрації 0118U100511, 2019-2021 рр.), «Управління розвитком економічних систем в умовах міжнародної конвергенції аграрного бізнесу» (номер державної реєстрації 0117U004204, 2017-2020 рр.), «Маркетингове управління розробленням інноваційної продукції олійно-жирового підкомплексу України» (номер державної реєстрації 0118U004781, 2018-2020 рр.), де автором опрацьовано теоретичні основи і проаналізовано практики реалізації основ «зеленої економіки», концептуалізовано засади формування інституційного механізму її становлення, визначено пріоритетні напрями інституціоналізації секторів «зеленого» зростання з урахуванням особливостей аграрної сфери.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методологічних положень і розробка рекомендацій практичного спрямування щодо забезпечення формування інституційного механізму становлення «зеленої економіки» в аграрній сфері.

Для досягнення поставленої мети в дисертаційній роботі вирішувались такі завдання:

- розкрити теоретичну сутність і визначити складові інституційного механізму економіки;
- ідентифікувати засади концепції «зеленої економіки» у розвитку суспільних формацій;
- узагальнити теоретико-методичні положення оцінки інституційного забезпечення розвитку аграрної сфери на засадах «зеленого» зростання;
- здійснити економічну оцінку факторів і умов формування «зеленої економіки»;
- визначити особливості розвитку аграрного бізнесу та оцінити його «зелену» ефективність;
- охарактеризувати вітчизняну практику та зарубіжний досвід у створенні і функціонуванні енергетичних кооперативів;
- представити орієнтири удосконалення інституційного забезпечення становлення «зеленої економіки»;
- сформувати організаційно-економічний механізм сталого розвитку;
- запропонувати і обґрунтувати стратегічні імперативи розвитку «зеленої економіки» в аграрній сфері.

Об'єктом дослідження є процес формування економічних засад інституційного механізму становлення «зеленої економіки» в аграрній сфері.

Предметом дослідження є теоретичні і практичні засади формування інституційного механізму становлення «зеленої економіки» в аграрній сфері.

Методи дослідження. Фундаментальні положення економічної теорії, переважно старого і нового інституціоналізму становлять теоретико-методологічну основу дисертаційного дослідження. Поставлені завдання дисертаційної роботи були вирішені за допомогою використання ряду загальнонаукових і специфічних методів та підходів, а саме: абстрактно-логічний – для формування мети і завдань; аналітико-монографічний – для розгляду літературних джерел, а також законодавчих та нормативно-правових актів, що стосуються сталого розвитку, органічного виробництва та розвитку альтернативної енергетики; факторний аналіз – для визначення факторів, що впливають на собівартість сільськогосподарської продукції; комплексний підхід – для формування власного бачення дефініції «зелена економіка»; причинно-наслідковий аналіз – для визначення інституційних перешкод для розвитку «зеленої економіки»; статистико-економічний – для пошуку та обробки статистичних даних та дослідження індикаторів «зеленої економіки»; логічного узагальнення – для формування висновків; графічний – для створення графіків та рисунків для наочного зображення статистичних даних та сформованих висновків щодо правильності побудованої багатофакторної лінійної регресії.

Інформаційним фундаментом дослідження були законодавчі і нормативно-правові акти, що мають відношення до сталого розвитку і розвитку «зеленої економіки»; статистичні дані Державної служби статистики України, Міністерства розвитку економіки, торгівлі і сільського господарства України, Дослідного інституту органічного сільського господарства, Національного інституту стратегічних досліджень, Європейсько-українського енергетичного агентства, Федерації органічного руху України, ГС «Органічна Україна» та інших профільних асоціацій, а також праці вітчизняних і зарубіжних науковців.

Наукова новизна одержаних результатів. Основними результатами дослідження, які розкривають суть дисертаційної роботи і становлять наукову новизну є наступні:

вперше:

- методично ідентифіковано і сформовано стратегічні імперативи становлення «зеленої економіки» в аграрній сфері, які в проєкційній реалізації та визначенні орієнтирів упровадження базуються на застосуванні систематизованої сукупності індикаторів оцінки ефектів від її розвитку, «зеленого» зростання з урахуванням засад відновлюваності, екологічності та сталості за умов інституційних трансформацій, структурних змін у механізмі господарювання;

удосконалено:

- визначення теоретичної сутності і методичні положення структуризації складових інституційного механізму «зеленої економіки» з поглибленим представленням розуміння цього поняття, яке на відміну від класичного сформоване як систематизована сукупність та взаємодія «зелених» інституцій та інститутів;

- обґрунтування сутнісно-функціональних характеристик концепції «зеленої економіки», яке полягає у методичній кваліфікації засад економічної інтерпретації механізму «зеленої» трансформації способу господарювання в аграрній сфері як доповнення до визначення дефініції «зелена економіка», з відзначенням її значимості у класифікації практик досягнення сталого розвитку;

набули подальшого розвитку:

- теоретико-методичні положення оцінки інституційного забезпечення розвитку аграрної сфери на засадах «зеленого» зростання, які полягають у пріоритетності екологічної складової економічного розвитку та зростання за рахунок формування «зелених» інститутів та інституцій, котрі впливають на людські взаємодії;

- економічна оцінка факторів і умов формування «зеленої економіки», яка продемонструвала зародження і початок «зеленої» трансформації, становлення відповідних інститутів, створення нормативно-правових документів та потребу в подальшому русі в даному напрямку перетворень в аграрній сфері на шляху досягнення критеріїв сталого розвитку;

- визначення особливостей розвитку аграрного бізнесу та оцінки його «зеленої» ефективності із застосуванням економіко-математичного аналізу структури собівартості продукції та витрат виробництва сільськогосподарських підприємств, який показав пріоритетну необхідність у зниженні енерговитрат за рахунок створення «зелених» енергетичних кооперативів, що позитивно вплине на навколишнє середовище, оскільки дані кооперативи перероблятимуть сільськогосподарські відходи на біогаз;

- адаптовані характеристики досвіду зарубіжних країн у створенні і функціонуванні енергетичних кооперативів, які, на відміну від інших, враховують сучасний стан їх розвитку з визначенням пріоритетної доцільності зміни інституційного статусу енергетичного кооперативу шляхом додавання частки «зелений», оскільки їх метою, в першу чергу, є виробництво та споживання альтернативних джерел енергії;

- концептуальні удосконалення інституційного забезпечення процесів становлення «зеленої економіки» в аграрній сфері за рахунок організаційно-регуляторного посилення поточного контролю за розвитком органічного виробництва шляхом створення у Департаменті захисту споживачів Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів відділу поточного контролю за дотриманням вимог органічного законодавства;

- пріоритети формування складових організаційно-економічного механізму сталого розвитку, які повинні визначатись в результаті оцінки даного механізму відповідно до індикаторів сталого розвитку, в даному випадку, котрі стосуються імперативу подолання голоду, що тісно переплітається із розвитком аграрної сфери й органічно вбудований в інституційну систему становлення «зеленої економіки».

Практичне значення одержаних результатів полягає у доведенні до рівня практичних розробок теоретичних і методичних положень, висновків та рекомендацій дисертаційного дослідження, а також у можливості їхнього використання для вдосконалення інституційного механізму становлення «зеленої економіки» в аграрній сфері. Результати досліджень щодо формування сприятливого інституційного середовища господарювання в аграрній сфері впроваджені у діяльність Департаменту агропромислового розвитку, екології та природних ресурсів Вінницької обласної державної адміністрації, зокрема при розробці програмних документів і управлінських рішень використані пропозиції щодо механізму сприяння створенню у сільській

місцевості «зелених» енергетичних кооперативів (довідка про впровадження № 08-01-29/8858 від 07.12.2020 р.). Напрацювання стосовно формування екологічної відповідальності у господарстві, а також створення «зеленого» енергетичного кооперативу разом із місцевими жителями, сільською радою та школою використовуються в діяльності фермерського господарства «Таргет–Лан» (довідка про впровадження № 9 від 22.10.2020 р.). Запропоновані автором рекомендації щодо формування конкурентних переваг в умовах екологізації економіки, розробки в сфері формування стратегії розвитку органічного виробництва на підприємстві, впроваджено у практичну діяльність ТОВ «Літинський молокозавод» (довідка про впровадження № 437 від 03.06.2019 р.). Основні наукові результати за темою дисертації використовуються також у навчальному процесі Вінницького національного аграрного університету при викладанні дисциплін «Національна економіка в умовах глобальних інституціональних трансформацій», «Аграрна політика та земельні відносини», «Біопалива: ефективність виробництва та споживання в АПК України» (довідка про впровадження №01.1-60-2039 від 31.12.2020 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є результатом самостійного наукового дослідження, яке містить авторський підхід до формування інституційного механізму становлення «зеленої економіки» в аграрній сфері. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використані лише ті ідеї та положення, що становлять особистий внесок автора.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні і практичні результати дисертаційного дослідження були висвітлені на таких науково-практичних конференціях: Міжнародній науково-практичній конференції «Національні особливості та світові тенденції управління та адміністрування на макро -, мезо -, та мікрорівнях економіки», (м. Дніпропетровськ, Придніпровська державна академія будівництва та архітектури, 8-9 квітня 2016 р.); 5-й Міжнародній науково-технічній конференції «Земля України – потенціал продовольчої, енергетичної, та екологічної безпеки держави» (м. Вінниця, ВНАУ, 7-9 вересня 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Національна економіка в умовах глобалізації: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку» (м. Полтава, 7 березня 2017 р.); I Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Проблеми облікового, контрольного, аналітичного забезпечення в системі управління» (м. Вінниця, ВНАУ, 22 листопада 2017 р.); II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Облік, аналіз, контроль та оподаткування: стан і перспективи розвитку» (м. Вінниця, ВНАУ, 20 березня 2018 р.); XXXVI Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації» (м. Переяслав-Хмельницький, ДВНЗ Переяслав-Хмельницький ДПУ ім. Григорія Сковороди, 30 травня 2018 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції «Національне виробництво й економіка в умовах реформування: стан і перспективи інноваційного розвитку та міжрегіональної інтеграції» (м. Кам'янець-Подільський, 31 жовтня 2018 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні технології в будівництві, економіці та дизайні» (м. Немирів, Немирівський коледж будівництва, економіки та дизайну ВНАУ, 04 квітня 2019 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Трансформаційна динаміка

розвитку агропромислового виробництва» (м. Вінниця, ВНАУ, 6-7 червня 2019 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Зелена економіка та низьковуглецевий розвиток: міжнародний та національний вимір» (м. Київ, Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління, 4 грудня 2020 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційної роботи опубліковано в 20 друкованих працях (15 із них належать особисто автору), зокрема, 1 стаття – у міжнародному науковому періодичному виданні, яке індексується наукометричною базою Web of Science, 10 статей – у наукових фахових виданнях України, 1 стаття – у іншому виданні, яке індексується наукометричною базою Index Copernicus, 8 публікацій – у збірниках матеріалів конференцій. Загальний обсяг публікацій за темою дисертації становить 7,99 друк.арк., зокрема особисто автору належить 7,92 друк.арк.

Структура дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків і списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 244 сторінки, з них основного тексту 183 сторінки. Дисертація містить 31 таблицю, 28 рисунки, 10 додатків на 29 сторінках. Список використаних джерел налічує 193 найменування на 20 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі – «**Теоретичні засади інституційного механізму і концепція «зеленої економіки»**» розкрито теоретичну сутність і охарактеризовано складові інституційного механізму економіки, визначено роль концепції «зеленої економіки» у розвитку суспільних формацій, опрацьовано теоретико-методичні положення оцінки інституційного забезпечення розвитку аграрної сфери на засадах «зеленого» зростання.

Теоретико-методично доведено, що «зелена економіка» – це економіка, яка покликана забезпечити екологічно орієнтоване благополуччя населення з мінімальними ризиками для навколишнього середовища. Економіка в якій люди цінують усі ресурси, які є на планеті, дбайливо до них ставляться для того, щоб наші нащадки мали гарний приклад та змогу безпечно існувати на цій планеті. Характеристики методичних аспектів сталого розвитку дали можливість інтерпретувати «інституційний механізм «зеленої економіки»» як структурований порядок взаємодії інститутів, інституцій та їх скоординований вплив на економічні процеси, екологічну та соціальну сферу з метою досягнення ефективного функціонування економіки держави відповідно до Цілей сталого розвитку. Відзначено, що концепція «зеленої економіки» сформувалася як нова парадигма розвитку суспільних формацій. Вона включає кардинально нові пріоритети ведення господарства та напрями прояву економічних факторів в навколишньому середовищі. Теоретична конструкція дослідження проблеми вибудована відповідно до методології інституціоналізму. Проте, у результаті наукових систематизацій теоретичних положень економічної науки встановлено, що економічні відносини в суспільстві впорядковуються інститутами, які утворюють базу структуризації взаємодій економічних агентів і функціонально представляють інституційний механізм. З організаційної точки зору його розглядаємо як організаційно-функціональну систему упорядкування певної моделі економіки, в даному випадку «зеленої», що становить, зокрема, інституційне забезпечення аграрної сфери (рис. 1).

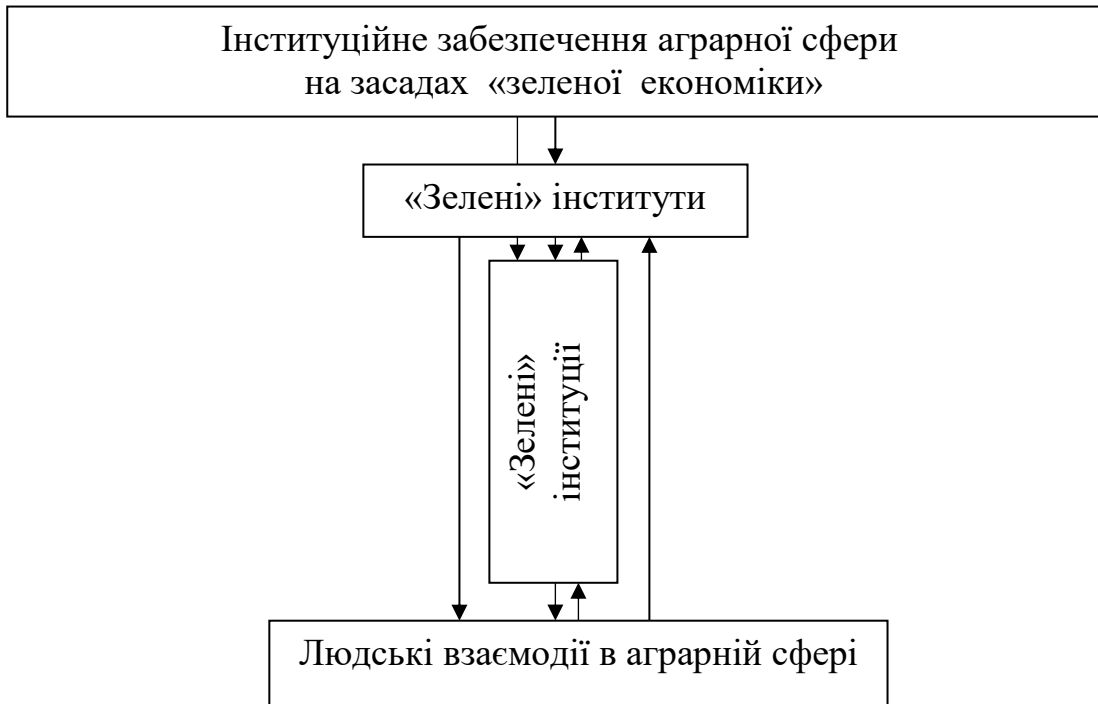

Рис.1. Ілюстративне зображення інституційного забезпечення аграрної сфери на засадах «зеленої економіки»

Джерело: розроблено автором

Інституційне забезпечення аграрної сфери на засадах «зеленої економіки» формують «зелені» інститути, котрі через «зелені» інституції впливають на людські взаємодії, стимулюючи або стримуючи досягнення певного результату. Проте, в процесі взаємодії може виникати потреба у зміні певного інституту, і таким чином здійснюється вплив на сам інститут або його діяльність, що креативно співвідноситься з теоретико-методичними засадами і практикою формування інституційного механізму в аграрній сфері.

У другому розділі – **«Оцінка розвитку інституційного механізму становлення «зеленої економіки»** здійснено економічну оцінку факторів і умов формування «зеленої економіки» в аграрній сфері, проаналізовано тенденції розвитку та охарактеризовано «зелену» ефективність, означено вітчизняний та зарубіжний досвід «зеленого» кооперування.

У процесі економічної оцінки факторів і умов формування інституційного механізму «зеленої економіки» встановлено, що переважно в усіх сферах відбувається зелена трансформація. Дана концепція розвитку суспільства й аграрної сфери зокрема – активно впроваджується, формується інституційний механізм спонукання до дій у цьому напрямку. Україна ж перебуває в умовах ресурсної та енергетичної залежності через використання підприємствами застарілих екологічно шкідливих технологій, які є енерговитратними, тому вибір стратегії розвитку національної економіки за принципами «зеленої економіки» є необхідним для забезпечення економіко-екологічної безпеки держави та встановлення соціальної справедливості серед населення.

Адаптованим до фактичних спроможностей національної аграрної сфери аспектом становлення «зеленої економіки», який включає в себе елементи інституційного механізму, вважаємо комплекс відновлюваної енергетики. Незважаючи на значимі інституційні невідповідності, він все ж таки набуває поступового розвитку – частка постачання енергії від відновлювальних джерел у 2019 р. становила 4,9%, тобто 4,35 млн т н.е., а порівняно із 2010 р. зросла на 2,9%. У 2019 р. було значне зменшення споживання гідроенергії на 0,57 млн т н.е. порівняно із 2010 роком. Разом з цим, сектор відновлюваної енергетики демонструє безумовну економічну і соціальну, а також інституційну ефективність у становленні «зеленої економіки», є доцільним для розбудови, що опосередковано підтверджується економічними контурами структури собівартості виробництва сільськогосподарської продукції. Зокрема, протягом 2008-2019 рр. собівартість сільськогосподарської продукції зростала і у 2019 році становила 463271,6 млн грн, прямі витрати за період 2008-2019 рр. збільшились на 227937,3 млн грн. Це спричинено підвищенням цін на електроенергію, паливо, насіння тощо – переважним використанням «незелених» видів енергії. Зазначена залежність опосередковано підтверджена визначенням кореляційного зв'язку між факторами на рівні підприємницьких формувань, які становлять основу господарського механізму аграрної сфери. Коефіцієнт кореляції прямих матеріальних витрат до собівартості становить 0,99, витрат на оплату праці – 0,97, амортизації – 0,97 та інших витрат – 0,99. Оскільки дані коефіцієнти наближені до 1, то це свідчить про тісний зв'язок між ознаками.

На основі показників собівартості продукції сільськогосподарських підприємств та їхніх витрат за елементами в динаміці здійснено економіко-математичний аналіз. Результати обрахунку невідомих коефіцієнтів рівняння регресії представлені у табл. 1. Отже, дана багатофакторна лінійна регресійна модель має такий вигляд:

$$\text{Собівартість}_{\text{розрахункова}} = -21805,89 + 0,42x_1 + 4,63x_2 + 3,78x_3$$

Таблиця 1

**Результати обрахунку
невідомих коефіцієнтів економіко-математичного аналізу**

b3	b2	b1	b0
3,776505525	4,63389915	0,42048873	-21805,89
1,908888133	1,47424219	0,45915184	11891,671
0,99327846	15500,9966	#Н/Д	#Н/Д
394,0678332	8	#Н/Д	#Н/Д
2,84061E+11	1922247155	#Н/Д	#Н/Д
#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д
#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д

Джерело: розраховано автором

Відповідно до результатів прогнозовано обсяги прямих матеріальних витрат, амортизації та інших витрат на 2020-2025 рр., які стабільно зростатимуть і у 2025 р. становитимуть 431580,7 млн грн., 44956,65 млн грн., 114022,9 млн грн. відповідно. Собівартість продукції сільськогосподарських підприємств буде також зростати наступних п'ять років і у 2025 р. становитиме 798613,8 млн грн.

Результати досліджень показують, що головним модератором «зеленого» зростання, як у формуванні інститутів та інституцій сприяння, так і забезпеченні економіко-екологічної результативності для національної аграрної сфери – є органічне виробництво. Свідчення цього – активний розвиток виробництва і ринку органічної продукції в Україні (табл. 2). У 2019 р. порівняно із 2014 р. площа органічних земель збільшилась на 67 тис. га, кількість виробників – на 435. Швидкими темпами збільшується експорт української органіки, який у 2019 р. досягнув 163 млн євро.

Таблиця 2

Ключові показники розвитку виробництва і ринку органічної продукції в Україні

Показники	Роки			Відхилення, +/-		
	2014	2017	2019	2017/2014	2019/2017	2019/2014
Площа органічних земель, тис. га	401	289	468	-112	179	67
Виробники органічної продукції, кількість	182	304	617	122	313	435
Продаж органічних продуктів, млн євро	15	29	20,9	14	-8,1	5,9
Імпорт органічних продуктів, млн євро	0	4	115	4	111	115
Експорт органічних продуктів, млн євро	70	99	163	29	64	93

Джерело: розраховано автором на основі даних Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства

Практичне представлення організаційної складової інституційного механізму «зеленої економіки» в організаційному сегменті інституційного забезпечення має деяке представлення у формації інституту «зеленого» кооперативу. Такі кооперативи, зокрема в секторі відновлюваної енергетики в Україні, вже з'являються. Дана сфера демонструє далекоглядну перспективну інституційну спроможність до утвердження в системі «зеленої економіки». Цей процес відбувається, у тому числі шляхом інституційної адаптації досвіду зарубіжних країн у створенні «зелених» енергетичних кооперативів і визначено, що найрозповсюдженіша форма даної кооперації у Німеччині, Австрії, США, Австралії тощо. Наприклад, на кінець 2020 р. у Німеччині нараховували 843 «зелених» енергетичних кооперативи, що є надзвичайно актуальним практичним досвідом для України.

У третьому розділі – **«Концептуальні засади і стратегічні імперативи розбудови інституційного механізму становлення «зеленої економіки»** удосконалено інституційне забезпечення, розроблено організаційно-економічний механізм сталого розвитку та визначено стратегічні імперативи «зеленої» економіки.

Для удосконалення інституційного забезпечення розвитку органічного виробництва в Україні як складової «зеленої економіки» обґрунтовано необхідність створення Відділу поточного контролю за дотриманням вимог органічного законодавства у Департаменті захисту споживачів Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, що вдосконалив інституційне забезпечення органічного виробництва, яке є частиною «зеленої економіки» (рис. 2).

В результаті оцінки організаційно-економічного механізму сталого розвитку за допомогою індикаторів, затверджених розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 686-р «Питання збору даних для моніторингу реалізації цілей сталого розвитку» визначено, що значення індикаторів зростають, а це свідчить про запуск даного механізму і є позитивні зрушення, але це лише початок, тому необхідно активно застосовувати фінансову підтримку органічного виробництва та землеробства: надавати дотації, субсидії, запроваджувати дешеве «зелене» кредитування у сфері виробництва альтернативних джерел енергії, а для забезпечення енергонезалежності та підвищення енергоефективності країни використовувати податкові стимули для суб'єктів господарювання, які здійснюють переробку відходів тощо. Визначено, що організаційно-економічний механізм сталого розвитку це сукупність інструментів, важелів, методів, використання яких сприяє досягненню економічного, екологічного та соціального розвитку, спонукаючи суб'єкти господарювання, організації та інші державні і недержавні структури здійснювати взаємодії відповідно до Цілей сталого розвитку до 2030 року.

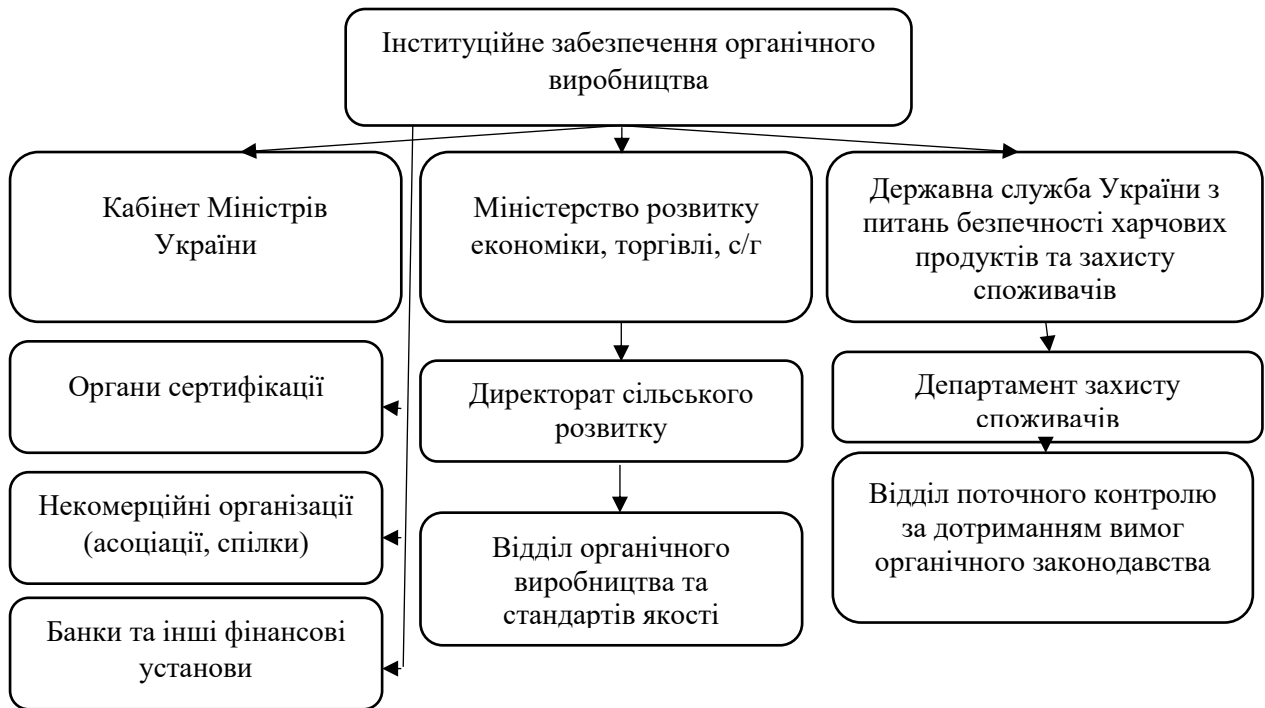

Рис. 2. Схема удосконалення інституційного забезпечення розвитку органічного виробництва в Україні

Джерело: розроблено автором

Розвиток аграрного сектору за принципами «зеленої економіки» потребує створення і трансформації значної кількості як формальних, так і неформальних інституцій. Державі складно самостійно налагоджувати контакт із суб'єктами господарювання. Тому саморегулювні організації стають зв'язком між державою та бізнесом. Проте, в Україні їх роль фактично виконують галузеві асоціації та громадські організації. Тому запропоновано створення відповідних інституцій, котрі спонукатимуть до збільшення кількості саморегулювних організацій, збільшать їх значимість для розвитку бізнесу, скоординують їхню роботу, а також нададуть

офіційний статус «саморегульованої організації». Основними громадськими організаціями в Україні, діяльність яких спрямована на розвиток аграрного сектору на засадах «зеленої економіки» є Федерація органічного руху України, громадська спілка «Органічна Україна», громадська спілка «Біоенергетична асоціація України» тощо.

Розроблено інституційний механізм становлення «зеленої економіки» в аграрній сфері України та представлено схематично на рис. 3.

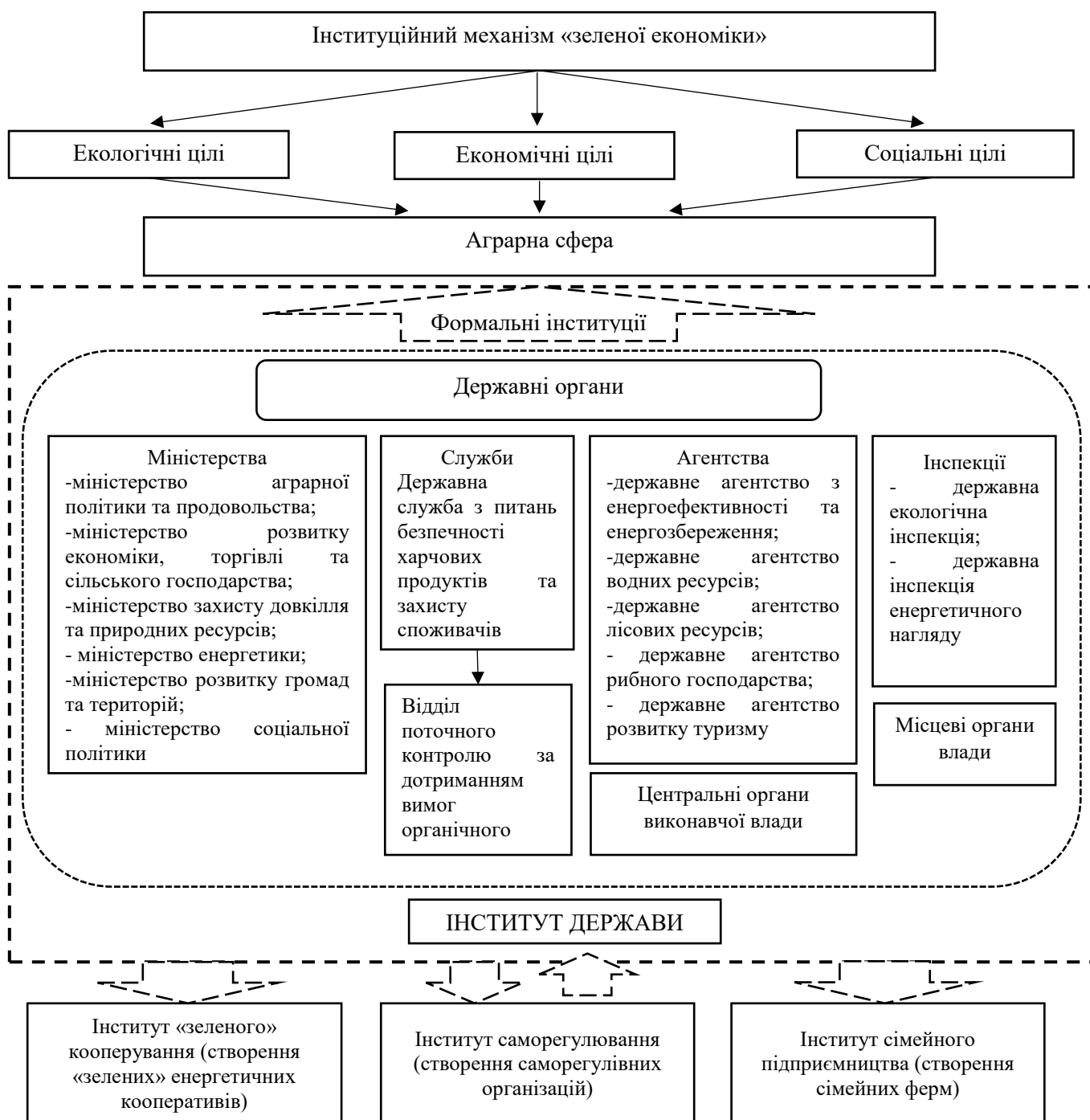

Рис. 3. Інституційний механізм становлення «зеленої економіки» в аграрній сфері України

Джерело: розроблено автором

У даному механізмі головну роль відіграють державні органи, які формують інститут держави і які через формальні інституції здійснюють функції контролю та регулювання, а також створюють економічні, соціальні та екологічні стандарти в аграрній сфері. Розвиток «зеленої економіки» повинен здійснюватися на основі створення і трансформації трьох інститутів: «зеленого» кооперування (за рахунок створення «зелених» енергетичних кооперативів), саморегулювання (необхідним є визначення на державному рівні статусу саморегулювальної організації, шляхом прийняття Закону України «Про саморегулювальні організації») та сімейного підприємництва (потрібна трансформація особистих селянських господарств у сімейні ферми за-для розвитку підприємницької діяльності в сільській місцевості та розвитку органічного виробництва і землеробства).

Запропоновано індикатори оцінки стану розвитку «зеленої економіки» та сталого розвитку в аграрній сфері, а саме: кількість «зелених проєктів», пов'язаних із розвитком аграрної сфери; кількість сімейних фермерських господарств – представників «зеленого» туризму; чистий прибуток сільськогосподарських підприємств від «зелених» трансакцій; кількість утилізованих сміттєзвалищ в країні, які знаходяться в сільській місцевості; частка підприємств, які застосовують «зелені» технології у виробництві; відсоток сімейних ферм, які здійснюють органічне землеробство, від загальної кількості; частина дорадчих служб, котрі консультують і допомагають малому бізнесу перейти на еколого-орієнтоване виробництво; частка сімейних ферм, які використовують відновлювальні джерела енергії в процесі господарювання; кількість «зелених» робочих місць в аграрній сфері для людей з обмеженими можливостями; частка сільськогосподарських підприємств, які використовують маловідходне або безвідходне виробництво.

ВИСНОВКИ

У дисертації висвітлено теоретико-методичні положення та представлено нове вирішення поставлених завдань щодо формування і функціонування інституційного механізму «зеленої економіки» в аграрній сфері.

1. Інституційний механізм економіки може мати галузеву і функціональну спеціалізацію, зокрема – інституційний механізм сільського господарства, «зеленої економіки» тощо. Тому можна вважати доцільним і обґрунтованим теоретичний підхід про те, що інституційний механізм «зеленої економіки» характеризується наявністю «зелених» інститутів та інституцій і цим, у функціональному плані, відрізняється від інституційного механізму класичної економіки. «Зелені» інститути відрізняються від звичайних інститутів економіки своїми якісними характеристиками, а саме здійснюють позитивний вплив на соціально-економічну ефективність галузі, економіки в цілому, вектор розвитку яких спрямований на досягнення Цілей сталого розвитку. Опираючись на теоретичні узагальнення, розширено зміст дефініції «інституційний механізм» відповідно до потреб становлення «зеленої економіки». Зокрема, визначено, що інституційний механізм «зеленої економіки» це взаємодія інститутів, інституцій та їх скоординований вплив на економічні процеси, екологічну та соціальну сферу з метою досягнення ефективного функціонування економіки держави відповідно до Цілей сталого розвитку.

2. У результаті теоретичного аналізу сутності концепції «зеленої економіки» визначено її важливе функціональне значення у подальшому розвитку суспільних формацій через кардинальну зміну способу господарювання на засадах сталості, відновлюваності та екологічності. Сформовано власне визначення «зеленої економіки», яке полягає в тому, що це економіка, яка забезпечує благополуччя усіх верств населення, з мінімальними ризиками для навколишнього середовища. Економіка в якій люди цінують усі наявні природні ресурси, дбайливо до них ставляться для того, щоб наші нащадки мали гарний приклад та змогу безпечно існувати в умовах обмеженості ресурсів.

3. Інституційне забезпечення аграрної сфери утворюють інститути, котрі через інституції впливають на людські взаємодії. Можуть виконувати функції як стимулювання, так і протилежну – обмеження. У свою чергу людські взаємодії, через потреби у додатковому регулюванні, здатні певним чином впливати на інститути. Тобто своєю діяльністю демонструвати ту чи іншу потребу у частковій або кардинальній зміні певного інституту. Зроблена оцінка інституційного забезпечення розвитку аграрної сфери на засадах «зеленого» зростання через відповідність його принципам «зеленого» зростання та Цілям сталого розвитку. Тобто екологічна ефективність складових інституційного забезпечення повинна розглядатись не окремо від економічної, а в комплексі, оскільки «зелене» зростання можливе лише за допомогою використання новітніх екологічно безпечних технологій, а економічна діяльність та людські взаємодії мають бути екологічно нейтральними відносно до навколишнього середовища, в тому числі і до вичерпних природних ресурсів. Однією із складових інституційного забезпечення розвитку аграрної сфери на засадах «зеленого» зростання є вплив органів державної влади з метою створення формальних і неформальних інституцій, які спонукатимуть до діяльності в межах високих економіко-еколого-соціальних вимог, що в подальшому призведе до «зеленого» економічного зростання.

4. Здійснивши економічну оцінку факторів і умов формування «зеленої економіки» визначено, що процес формування «зеленої економіки» запущений, вже прийнято ряд формальних інституцій на державному і регіональному рівнях, які спонукають до здійснення господарської діяльності відповідно до нових екологічних та соціальних стандартів. Збільшилось загальне постачання енергії від відновлюваних джерел. Існує значна екологічна проблема, що стосується поводження з відходами, оскільки сортування відходів та їх утилізація відбувається на неналежному рівні.

5. Особливістю аграрного бізнесу є значний вплив природнього фактору, а також використання застарілої техніки та енерговитратних технологій. Економіко-математичний аналіз собівартості продукції та витрат сільськогосподарських підприємств за елементами продемонстрував їх стабільне зростання протягом майбутніх п'яти років. Тому необхідним є зменшення витрат на паливо та енергоресурси шляхом впровадження енергоефективних та енергозберігаючих технологій, а також активного використання альтернативних джерел енергії. Крім того, створення «зелених» енергетичних кооперативів є важливим для боротьби із

проблемою утилізації відходів виробництва в Україні. Завдяки сучасним технологіям дана проблема може бути новим джерелом отримання прибутку, а не витрат, як раніше, оскільки відходи сільського господарства є сировиною для роботи біогазових установок і біогаз може вироблятися в результаті утилізації відходів органічного походження. Також «зелена» ефективність аграрного бізнесу полягає у розвитку органічного землеробства і виробництва, які сприяють покращенню якості ґрунтів, зменшенню викидів парникових газів, а також поліпшенню здоров'я людей та інших живих організмів.

6. В результаті вивчення досвіду зарубіжних країн у створенні і функціонуванні енергетичних кооперативів зазначено переваги створення енергетичних кооперативів. Лідерами по створенню енергетичних кооперативів є Німеччина, Австрія, США тощо. Визначено потребу у вдосконаленні дефініції «енергетичний кооператив» через його «озеленення» та визначено, що «зелений» енергетичний кооператив - це об'єднання громадян та інших суб'єктів господарювання, державних та місцевих органів та інших організацій з метою виробництва, споживання і продажу екологічно безпечних енергії та палива з відновлювальних джерел та забезпечення енергетичної незалежності.

7. Інституційне забезпечення як частина інституційного механізму має бути вдосконалена шляхом трансформації інститутів класичної економіки та створення нових. Головним «зеленим» інститутом є держава, яка представлена державними органами. Необхідним є вдосконалення поточного державного контролю за розвитком органічного виробництва шляхом створення Відділу поточного контролю за дотриманням вимог органічного законодавства у Департаменті захисту споживачів Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів.

8. Організаційно-економічний механізм сталого розвитку повинен формуватися відповідно до Цілей сталого розвитку ООН. В даному випадку розглядаються цілі, які тісно пов'язані із розвитком аграрної сфери. Здійснено оцінку організаційно-економічного механізму відповідно до прийнятих на державному рівні індикаторів сталого розвитку. В підсумку визначено позитивні зрушення в сільському господарстві на шляху до сталого розвитку, що свідчать про перші позитивні результати організаційно-економічного механізму, елементи якого необхідно вдосконалювати в тому ж напрямку. Важливе значення в організаційно-економічному механізмі відіграють саморегулівні організації, які потребують визначення їх на державному рівні шляхом прийняття Закону України «Про саморегулівні організації».

9. Визначено стратегічні імперативи розвитку «зеленої економіки» в аграрній сфері, в основі яких лежить вдосконалення інституційного механізму. Основними стратегічними цілями є «озеленення» інституту кооперування, створення інституту саморегулювання і трансформації інституту сімейного підприємництва. Також запропоновано індикатори для оцінки розвитку аграрної сфери відповідно до зміни способу господарювання на основі концепції «зеленої економіки».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав, включених до міжнародних наукометричних баз

1. Shpykuliak O., Bilokinna I. «Green» cooperatives in the formation of an institutional mechanism of development of alternative power engineering in the agrarian sector of the economy. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2019. Vol. 5. №2. P. 249-255. (Web of Science) (0,72 друк.арк. – особистий внесок – розкрито суть «зелених» енергетичних кооперативів та визначено їх роль у формуванні інституційного механізму розвитку альтернативної енергетики в аграрному секторі – 0,7 друк.арк.)

Статті у наукових фахових виданнях України, які включенні до міжнародних наукометричних баз

2. Білокінна І. Д., Фурман І.В. Організаційно-економічні аспекти розвитку аграрного сектору на засадах «зеленої економіки». *Економіка АПК*. 2018. № 12. С. 86-94 (0,66 друк.арк. – особистий внесок автора – визначено організаційно-економічні аспекти розвитку аграрного сектору на засадах «зеленої економіки» – 0,64 друк. арк.)

3. Шпикуляк О.Г., Білокінна І.Д. Інституційне регулювання у забезпеченні розвитку аграрного сектору і підприємництва. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2019. № 7. С. 7-15. (0,45 друк.арк. – особистий внесок автора – зазначено елементи інституційного регулювання розвитку аграрного сектору і підприємництва – 0,43 друк. арк.)

4. Білокінна І.Д. Інституційне забезпечення розвитку органічного виробництва сільськогосподарської продукції. *Бізнес Інформ*. 2020. № 4. С. 214-220. (0,73 друк.арк.)

5. Шпикуляк О.Г., Білокінна І.Д. Формування інституційних складових кооперативного розвитку альтернативної енергетики в аграрному секторі економіки. *Економіка АПК*. 2020. №8. С. 72-81 (0,56 друк.арк. – особистий внесок автора – визначено переваги кооперування в сфері альтернативної енергетики та інституційні складові його розвитку – 0,55 друк.арк.)

Статті у наукових фахових виданнях України

6. Білокінна І.Д. Розвиток сільського господарства у контексті концепції «зеленої» економіки. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2016. № 1 (5). С. 72-83 (0,5 друк.арк.)

7. Білокінна І.Д. Інституційні аспекти розвитку аграрного бізнесу на засадах «зеленої економіки». *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2016. № 7 (11). С. 95-104 (0,48 друк.арк.)

8. Білокінна І.Д. Вплив інвестиційного забезпечення на інвестиційний клімат України в аграрній сфері. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. № 8. С. 165-173 (0,45 друк.арк.)

9. Білокінна І.Д. Інституційне забезпечення розвитку аграрної сфери. *Причорноморські економічні студії*. 2017. № 18. С. 33-36 (0,43 друк.арк.)

10. Білокінна І.Д. Реалізація концепції «зеленої економіки» в Україні як інституційна основа сталого розвитку. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. №12. С.124-134 (0,75 друк.арк.)

11. Білокінна І. Д. Саморегульвні організації у розвитку аграрного сектору на засадах «зеленої економіки». *Modern Economics*. 2018. № 10. С. 6-11. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/10-2018/bilokinna.pdf> (0,72 друк.арк.)

Статі у інших наукових виданнях України, які входять до міжнародних наукометричних баз даних

12. Білокінна І.Д. Інституції як головні стимули розвитку суспільства та їх роль у формуванні «зеленої економіки». *Науковий журнал Молодий вчений*. Херсон. 2016. №7 (34). С. 1-5 (**Index Copernicus**) (0,46 друк.арк.)

Матеріали наукових конференцій

13. Семенюк І.Д. Роль інституційного механізму у забезпеченні ефективного функціонування економіки. Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції «Національні особливості та світові тенденції управління та адміністрування на макро-, мезо-, та мікрорівнях економіки». 8-9 квітня 2016 р., Дніпропетровськ Придніпровська державна академія будівництва та архітектури, 2016. Част. 1. С. 83-87 (0,15 друк.арк.)

14. Білокінна І.Д. Інституційне забезпечення аграрної сфери в умовах ринкової трансформації. Збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції «Національна економіка в умовах глобалізації: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку». 7 березня 2017 р., Полтава: ЦФЕНД, 2017. С. 6-9 (0,14 друк.арк.)

15. Білокінна І.Д. «Зелений бізнес» як перспектива розвитку вітчизняного аграрного сектору. Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «Розвиток підприємництва, бухгалтерського обліку та фінансів в умовах інтеграційних процесів». 10-11 листопада 2017 р., Київ: ГО «Київський економічний науковий центр», 2017. С. 18-21 (0,15 друк.арк.)

16. Білокінна І.Д. Концепція «зеленої економіки» як перспективна основа розвитку аграрного сектору України. Збірник матеріалів ХХХVI міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації». 30 травня 2018 р., Переяслав-Хмельницький, 2018. С. 19-21 (0,2 друк.арк.)

17. Білокінна І.Д. Виробництво органічної продукції як один із шляхів розвитку «Зеленої економіки» в Україні. Збірник наукових праць III міжнародної науково-практичної конференції «Національне виробництво й економіка в умовах реформування: стан і перспективи інноваційного розвитку та міжрегіональної інтеграції». 31 жовтня 2018 р., Кам'янець-Подільський: Крок, 2018. С. 88-90 (0,11 друк.арк.)

18. Білокінна І.Д. Роль саморегульвних організацій у розвитку аграрного сектору за принципами «зеленої економіки». Збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання економіки, обліку, фінансів та права». 10 листопада 2018 р., Полтава: ЦФЕНД. 2018. С. 25-26 (0,1 друк.арк.)

19. Шпикуляк О.Г., Білокінна І.Д. Органічне виробництво як вектор розвитку «зеленого» бізнесу в агропродовольчому секторі. Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні управлінські та соціально-економічні аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання в умовах трансформації публічного управління». 5 листопада 2020 р., Одеса: Одеський

національний політехнічний університет, 2020. С. 219-220 (0,12 друк.арк. – особистий внесок автора – визначено переваги органічного виробництва в агропродовольчому секторі, його сучасний стан розвитку – 0,11 друк. арк.)

20. Білокінна І.Д. «Зелене» зростання як модель збалансованого розвитку та її впровадження в аграрній сфері. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Зелена економіка та низьковуглецевий розвиток: міжнародний та національний вимір». 4 грудня 2020 р., Київ: Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління, 2020. С. 40-42 (0,12 друк.арк.).

АНОТАЦІЯ

Білокінна І. Д. Формування інституційного механізму становлення «зеленої економіки» в аграрній сфері. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Вінницький національний аграрний університет. – Вінниця, 2021.

В дисертаційній роботі визначено сутність поняття інституційний механізм як комплексного системного утворення, яке накладається на різні сфери життя і господарювання, упорядковуючи їх відповідно до традицій моделі економіки і цілей суспільства. Здійснено аналіз факторів і умов формування «зеленої економіки» в аграрній сфері, а саме сучасний стан розвитку органічного виробництва, обсяги внесених органічних добрив, розвиток альтернативних джерел енергії, показники утворення та поводження з відходами в Україні. Здійснено економіко-математичне моделювання собівартості продукції сільськогосподарських підприємств за даних умов формування витрат на паливо та енергію та визначено перспективи зменшення вказаних витрат за рахунок створення «зелених» енергетичних кооперативів. Досліджено зарубіжний і вітчизняний досвід у створенні «зелених» енергетичних кооперативів. Вивчено стан розвитку «зеленої економіки» в глобальному вимірі за допомогою індексу «зеленої економіки», індексу екологічної ефективності та індексу низьковуглецевої економіки. Сформовано інституційний механізм становлення «зеленої економіки» в аграрній сфері. Запропоновано перелік індикаторів для чіткішого розуміння стану розвитку «зеленої економіки» та її оцінки в аграрній сфері нашої країни.

Ключові слова: інституційний механізм, інституція, інститут, «зелена економіка», сталий розвиток, «зелений» енергетичний кооператив, органічне виробництво, альтернативні джерела енергії

АННОТАЦИЯ

Билокинна И. Д. Формирование институционального механизма становления «зеленой экономики» в аграрной сфере. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Винницкий национальный аграрный университет. – Винница, 2021.

В диссертационной работе определена сущность понятия институциональный механизм как комплексного системного образования, которое накладывается на различные сферы жизни и хозяйствования, упорядочивая их в соответствии с традициями модели экономики и целей общества. Осуществлен анализ факторов и условий формирования «зеленой экономики» в аграрной сфере, а именно современное состояние развития органического производства, объемы внесенных органических удобрений, развитие альтернативных источников энергии, показатели образования и обращения с отходами в Украине. Осуществлено экономико-математическое моделирование себестоимости продукции сельскохозяйственных предприятий при данных условиях формирования затрат на топливо и энергию и определены перспективы уменьшения указанных расходов за счет создания «зеленых» энергетических кооперативов. Исследован зарубежный и отечественный опыт в создании «зеленых» энергетических кооперативов. Изучено состояние развития «зеленой экономики» в глобальном измерении с помощью индекса «зеленой экономики», индекса экологической эффективности и индекса низкоуглеродной экономики. Сформирован институциональный механизм становления «зеленой экономики» в аграрной сфере. Предложен перечень индикаторов для более четкого понимания состояния развития «зеленой экономики» и ее оценки в аграрной сфере нашей страны.

Ключевые слова: институциональный механизм, институт, институт, «зеленая экономика», устойчивое развитие, «зеленый» энергетический кооператив, органическое производство, альтернативные источники энергии

SUMMARY

Bilokinna I. D. Formation of the institutional mechanism of formation of "green economy" in the agrarian sphere. – Qualification scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for obtaining the degree of a candidate of Economic Sciences in specialty 08.00.03 – Economics and Management of the National Economy. – Vinnytsia National Agrarian University, Vinnytsia, 2021.

The course of the global economic, environmental and financial crises of recent years indicates the urgency of the transition to a different model of management. Today, the "green economy" model is the only one that provides a comprehensive approach to solving post-crisis problems, and is a method of ensuring sustainable development. A "green economy" is an economy that increases people's well-being, ensures social justice and at the same time significantly reduces risks to the environment and its impoverishment. The means of implementing the "green economy" is an institutional mechanism.

The development of the agricultural sector of Ukraine's economy has been determined for almost two decades by transformational processes that are complex and contradictory. The formation of market-type agrarian relations is accompanied by a decline in gross agricultural output, irrational use of land resources, reduced soil fertility, and the disqualification of a significant part of labor resources.

One of the main reasons for these unfavorable trends in the domestic agricultural sector is the unformed market institutional environment, the importance of which, including

its components such as property rights and the degree of their protection, value system and traditions, human capital development, is constantly growing. The decisive role in the formation of the institutional environment is played by the institution of the state. It is primarily a matter of pursuing an effective agricultural policy designed to neutralize the negative phenomena and consequences caused by the peculiarities of market relations in the context of systemic transformation. All this significantly actualizes the study of the institutional environment of the agricultural sector and its core – the institutional mechanism that provides the formation and maintenance of a certain order in the formation of a "green" economy in the agricultural sector.

All of the above determined the relevance of the topic, allowed to determine the purpose, object and subject of scientific research, identify the objectives of the study and find scientific novelty.

The dissertation highlights the theoretical essence and practical significance of the institutional mechanism of formation of the "green economy" in the agricultural sector of our country. The degree of importance of the transition from the "brown" to the "green economy" is argued. Peculiarities of institutionalism as a direction of cognition of economy and society and its stages of formation are noted. The main categories of institutionalism are described. The essence of the concept of institutional mechanism as a complex system of education, which is imposed on various spheres of life and management, arranging them in accordance with the traditions of the economic model and the goals of society in achieving certain goals to achieve at a certain stage. The analysis of factors and conditions of formation of "green economy" in the agrarian sphere is carried out. The main indicators of the economy are studied, such as gross domestic product, general consumer price index and for agricultural products, volumes of agricultural production and profitability. The total energy supply from traditional and renewable sources is studied. A multifactor analysis of production costs and costs by elements of agricultural enterprises was performed by constructing a correlation matrix, searching for unknown coefficients and constructing a regression equation. Indicators of cost, direct material costs, depreciation and other costs of agricultural enterprises for 2020-2025 are projected. The advantages of organic production and its key indicators in the dynamics are indicated, namely: area of organic land, number of producers, sales of organic products, import and export of organic. The importance of increasing the number of prosumers of alternative energy sources as a way to combat the monopolistic model of the energy market is noted. Foreign and domestic experience in creating "green" energy cooperatives has been studied. The degree of significance of self-regulatory organizations for the development of "green economy" in the agricultural sector is considered. The state of development of "green economy" in our country in comparison with others by means of a global index of "green" economy and an index of ecological efficiency is studied. The importance of creating family farms is proved and the directions of state support for the development of family farming in Ukraine are indicated. The introduction of indicators for a clearer understanding of the state of the "green economy" and sustainable development and their assessment in our country is proposed.

Keywords: institutional mechanism, institution, institute, "green economy", sustainable development, "green" energy cooperative, organic production, alternative energy sources

Підписано до друку 19.02.2021.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк лазерний
Ум. друк арк. 0,9. Тираж 100 прим. Зам. 964

Віддруковано у редакційно-видавничому відділі
Вінницького національного аграрного університету
м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, 21008
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців,
виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 5009 від 10.11.2015

Signed for print 19.02.2021 Format x84/16.
Offset paper. Laser printing
Conv. pr. sh. 0,9. Circulation 100 copy. Order. 964

Printed in the Editorial and Publishing Department
Vinnytsia National Agrarian University
Vinnytsia, St. Sonychna, 3, 21008
Certificate of entry in the State Register of Publishers,
manufacturers and distributors of publishing products
DK № 5009 from 10.11.2015